

16 Athbhreithnithe tréimhsiúla ar dheimhnithe imréitigh cánach á gcur ar fionraí ag na Coimisinéirí Ioncaim

- 16.1** Is é an cuspóir atá ag scéim imréitigh cánach na gCoimisinéirí Ioncaim ná a chinntiú go gcomhlíonann daoine a gcuid oibleagáidí cánach agus custaim má bhaineann siad tairbhe eacnamaíoch as ceadúnas nó cead chun gníomhaíochtaí áirithe a dhéanamh laistigh den Stát, nó má tá conarthaí, deontais, fóirdheontais agus íocaíochtaí eile ón Stát á bhfáil acu.
- 16.2** Is é atá i ndeimhniú imréitigh cánach (TCC) ná dearbhú ó na Coimisinéirí Ioncaim go bhfuil cúrsaí cánach agus custaim duine in ord. Tá dhá ghné ag baint leis sin:
- caithfidh tuairisceáin an cháiníocóra a bheith suas chun dáta; agus
 - íocadh leis na Coimisinéirí Ioncaim aon cháin, ús nó pionóis atá le híos.¹
- 16.3** Tá gá le TCC reatha i gcásanna éagsúla, lena n-áirítear a bheith incháilithe chun deontais áirithe rialtais a fháil agus chun Conradh a dhéanamh chun earraí agus seirbhísí a sholáthar do chomhlacht poiblí. Téann bailíocht TCC in éag go huathoibríoch bliain amháin tar éis é a eisiúint le cur isteach ar dheontas agus chun críocha tacaíochta Covid-19, agus tar éis ceithre bliana chun críocha eile.
- 16.4** Tá córas fíoraithe ar líne ag na Coimisinéirí Ioncaim lena gcuirtear ar chumas daoine aonair agus comhlachtaí poiblí stádas daoine agus gnólachtaí a fhíorú trí Sheirbhís ar Líne na gCoimisinéirí Ioncaim (ROS) nó tríd an tseirbhís Government Networks.^{2,3}
- 16.5** Tá córas ríomh-Imréitigh Cánach (eTC) na gCoimisinéirí Ioncaim deartha sa chaoi is go ndéantar seiceáil uathoibríoch ar chomhlíonadh cánach daoine a bhfuil TCC acu gach sé mhí lena fháil amach an bhfuil a gcúrsaí cánach in ord — mura bhfuil daoine cáin-chomhlíontach a thuilleadh, cuirtear a stádas imréitigh cánach ar ceal (tarraingítear siar é).
- 16.6** I mí an Mhárta 2020, mar chuid dá bhfreagairt do shrianta Covid-19 ar ghnólachtaí, chuir na Coimisinéirí Ioncaim stop sealadach lena gcuid ‘athbhreithnithe tréimhsiúla’ uathoibríocha ar TCCanna. Ag an am sin, bhí tuairim is 324,000 TCC i bhfeidhm. Má bhí imréiteach ag daoine ag an am sin, choinnigh siad é agus ní raibh an stádas imréitigh cánach faoi réir an athbhreithnithe thréimhsiúil sé mhí a bheadh i bhfeidhm dá mbeadh an saol mar is gnáth. Dúirt na Coimisinéirí Ioncaim go ndearnadh an cinneadh sin ar bhonn beartais i dtús na paidéime mar go rabhthas ag súil go mbeadh gnólachtaí faoi réir srianta agus go mbeadh cúinsí deacra trádála rompu.
- 16.7** Bhíothas ag brath ar an gceanglas stádas imréitigh cánach a shealbhú agus a choimeád le haghaidh roinnt scéimeanna tacaíochta Covid-19 arna riar ag na Coimisinéirí Ioncaim agus a tugadh isteach mar fhreagra do phaindéim Covid-19 (mar a léirítear i bhFíor 16.1). Ceadáíodh dul isteach i scéimeanna tacaíochta Covid-19 (ar an gcoinníoll gur comhlíonadh na critéir ábhartha eile go léir) do na cáiníocóirí sin ar cuireadh síneadh lena stádas imréitigh cánach gan athbhreithniú. Mura raibh imréiteach cánach ag daoine b'éigean dóibh cur isteach air le go mbeidís incháilithe chun cur isteach ar na scéimeanna. Eisíodh beagáinín níos lú ná 240,000 TCC sa tréimhse idir an 13 Márta 2020 agus deireadh mhí an Mheithimh 2022.

1 Féadfaidh na Coimisinéirí Ioncaim deimhniú imréitigh cánach (TCC) a eisiúint chuig cáiníocóir atá i riaráiste cánach i gcás go bhfuil na riaráistí cánach clúdaithe le socrú tráthchodanna.

2 Is é is ROS ann ná saoráid shlán is féidir le cáiníocóirí a úsáid chun tuairisceáin chánach a chomhdú, dlíteanais chánach a íoc agus rochtain a fháil ar a gcuid sonraí cánach.

3 Is líonra achair fairsing príobháideach bainistithe é Government Networks lena nasctar comhlachtaí seirbhíse poiblí le chéile ar líonra a bhfuil acmhainn sonraí, gutha agus físeáin aige.

Fíor 16.1 Scéimeanna tacaíochta Covid-19 arna riar ag na Coimisinéirí Ioncaim^a

Scéim	Arna hoibriú ó	Líon na bhfaighteoirí	An mheáníocaíocht €	Iomlán na n-íocaíochtaí €m
An Scéim Fóirdheontas Pá d'Fhostóirí (SFPF) ^{b,c}	Meán Fómhair 2020 go Bealtaine 2022	51,800	131,973	6,836
An Scéim Tacaíochta Srianta COVID-19 (STSC) ^c	Deireadh Fómhair 2020 go hEanáir 2022	22,108	32,533	719
An Scéim Tacaíochta um Atosú Gnó (STAG) ^c	Meán Fómhair 2021 go Samhain 2021	1,988	3,960	8
Iomlán		75,896	—	7,563

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim

- Nótaí:
- a Is iad na figiúirí atá á lua ag na Coimisinéirí Ioncaim ná mar a bhí siad an 23 Meitheamh 2022.
 - b Bhí an Scéim Fóirdheontais Shealadaigh Pá (SFSP) i bhfeidhm ó mhí an Mhárta 2020 i leith agus tháinig an SFPF ina áit i Meán Fómhair 2020. Ní raibh sé riachtanach d'éilítioirí SFSP imréiteach cánach a bheith acu. Tá iniúchadh ar na rialuithe SFSP curtha ar áireamh ag an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste sa *Tuarascáil ar Chuntais na Seirbhísí Poiblí 2020*, caibidil 12, uaidh.
 - c Rinneadh foráil don SFPF faoin Acht um Bearta Éigeandála ar mhaithe le Leas an Phobail (Covid-19), 2020. Rinneadh foráil don STSC agus don STAG faoin Acht Airgeadais, 2020, agus faoin Acht Airgeadais (Covid-19 agus Forálacha Ilghnéitheacha), 2021, faoi seach.

16.8 Rinne na Coimisinéirí Ioncaim an scéim 'Fan agus Caith' a riar freisin. Chuir an scéim sin creidmheas cánach ar fáil do cháiníocóirí a thabhaigh 'caiteachas cáilitheach' ón 1 Deireadh Fómhair 2020 go dtí an 30 Aibreán 2021, ag brath ar theorainneacha agus ar choinníollacha áirithe a bheith comhlíonta. B'éigean do sholáthraithe seirbhíse cáilitheacha — lóistín saoire agus gnólaigh bia is dí 'ith istigh' den chuid is mó — clárú leis na Coimisinéirí Ioncaim agus TCC a bheith acu ar feadh na tréimhse incháilitheachta.

16.9 Cheadaigh socrúithe neamhghnácha a tugadh isteach i mí na Bealtaine 2020 do gach gnólaigh a raibh plé acu le Rannóg Gnó na gCoimisinéirí Ioncaim a dtuairisceáin chánach a chomhdú mar is gnách, ach a ndlíteanais CBL agus ÍMAT a 'chur i leataobh' saor ó ús. Luaigh na Coimisinéirí Ioncaim gurbh é cuspóir an tsocrúithe sin ná comhdú tuairisceán a chur chun cinn gan an ceanglas íocaíocht a dhéanamh. Tugadh trádastóráil fiachais air sin.¹

16.10 Sheol na Coimisinéirí Ioncaim trí fheachtas spriocdhírithe in 2021 chun cohóirt de cháiníocóirí a shainaithint agus plé a dhéanamh leo i dtaobh deacrachtaí maidir le bheith cáin-chomhlíontach. Dhírigh an chéad dá fheachtas ar ghnólaigh a chláraigh le haghaidh SFPF agus STSC agus dhírigh an tríú feachtas ar chohóirt níos leithne.² Chuir na Coimisinéirí Ioncaim in iúl gurbh é príomhaidhm na dtrí fheachtas sin ná cáiníocóirí a ghríosú chun a gcuid tuairisceán cánach a chomhdú, rud a thug léargas, ní hamháin do na Coimisinéirí Ioncaim ach do na cáiníocóirí a raibh baint acu leis freisin, ar cé chomh mór agus a bhí aon fhiachas a bhí á thrádastóráil.

16.11 Léirítear i bhFíor 16.2 toradh an dá fheachtas maidir le himréiteach cánach ar tugadh fúthu in 2021 agus a dhírigh ar ghnólaigh a raibh ag fáil íocaíochtaí faoi SFPF/STSC.

1 Cuireadh stop sealadach le hús ar íocaíocht dhéanach CBL agus ÍMAT (fostóir) d'fhiontair bheaga go huathoibríoch agus do ghnólaigh meánmhéide agus móra ar iarratas. Bhí an rogha ann fiacha CBL agus ÍMAT (fostóir) a bhí bainteach le Covid-19 a thrádastóráil.

2 Dhírigh an tríú feachtas ar chásanna a bhí idir lámha ag Rannóg na nEintiteas Corparáideach Mór, Cásanna Móra — Rannóg na nDaoine Gustálacha agus Rannóg na bhFiontar Meánmhéide.

Fíor 16.2 Athbhreithnithe ar stádas imréitigh cánach na ndaoine a raibh SFPF/STSC á bhfáil acu, 2021

Tréimhse athbhreithnithe	2021	
	Feabhra go Bealtaine	Iúil go Meán Fómhair
Líon na bhfaighteoirí	39,580	36,397
Líon na bhfaighteoirí a sainaitníodh a bheith neamhchomhlíontach tar éis tuairisceán a chomhdú	11,064 (28%)	6,768 (19%)
Líon na bhfaighteoirí ar cuireadh a n-imréiteach cánach ar ceal	2,292 (6%)	2,547 (7%)

Foinse: Na Coimisinéirí Ioncaim

- 16.12** Ag gach babhta, aimsíodh nach raibh sciar de na héilitheoirí suas chun dáta maidir lena dtuairisceán cánach a chomhdú. I gcás go bhfuarthas amach go raibh cúrsaí amhlaidh, chuaigh na Coimisinéirí Ioncaim i mbun plé leis na héilitheoirí agus d'iarr siad orthu go mbeadh a gcuid tuairisceán tugtha isteach i gcomhlíonadh faoi dháta áirithe. I gcás nár tharla an comhlíonadh a bhí de dhíth de bharr an phlé sin, cuireadh an t-imréiteach cánach ar ceal agus ní dhearnadh a thuilleadh fócaíochtaí faoin scéim tacaíochta Covid-19.
- 16.13** Sa chéad bhabhta de thástáil (5 Feabhra 2021), sainaitníodh 11,064 éilitheoir san iomlán (28%) nach raibh comhlíontach maidir lena dtuairisceán. Chuaigh na Coimisinéirí Ioncaim i dteagmháil leis na héilitheoirí agus iarradh orthu a dtuairisceán amuigh a thabhairt suas chun dáta faoin 21 Bealtaine 2021 ar a dhéanaí. Bhí 8,772 éilitheoir díobh in ann déanamh amhlaidh faoin dáta sonraithe, ach sainaitníodh go raibh tuairisceán amuigh fós ag 2,292 éilitheoir (6%) agus cuireadh a TCC ar ceal. Ag an bpointe sin, cuireadh stop lena gcuid fócaíochtaí tacaíochta Covid-19.
- 16.14** Sa dara babhta de thástáil (30 Iúil 2021), sainaitníodh 6,768 n-éilitheoir san iomlán (19%) nach raibh comhlíontach a thuilleadh maidir lena dtuairisceán. Chuaigh na Coimisinéirí Ioncaim i dteagmháil leis na héilitheoirí freisin agus iarradh orthu a dtuairisceán amuigh a thabhairt suas chun dáta, faoin 14 Meán Fómhair 2021 ar a dhéanaí. Bhí 4,221 éilitheoir díobh in ann déanamh amhlaidh faoin dáta sonraithe, ach sainaitníodh go raibh tuairisceán amuigh fós ag 2,547 n-éilitheoir (7%) agus cuireadh a TCC ar ceal. Cuireadh stop lena gcuid fócaíochtaí tacaíochta Covid-19 chomh maith.

- 16.15** Thug na Coimisinéirí loncaim le fios, maidir leis na héilitheoirí uile a sainaitníodh a bheith neamhchomhlíontach ó thaobh a dtuairisceán de in 2021, go raibh TCC acu nuair a chuir siad isteach ar íocaíochtaí SFPF/STSC den chéad uair, agus (ag brath ar chritéir eile a bheith comhlíonta) bheadh siad incháilithe le haghaidh na n-íocaíochtaí a fuair siad le linn dá TCC a bheith fós bailí. Cuireadh síneadh le tréimhse staonta, d'fhonn deis a thabhairt do cháiníocóirí neamhchomhlíontacha tuairisceáin a chomhdú agus a gcomhlíonadh a athnuachan ar an gcaoi sin, agus maidir leosan a bhí fós neamhchomhlíontach ag deireadh na tréimhse sin, cuireadh a n-imréiteach cánach ar ceal. Tá na Coimisinéirí loncaim sásta nárbh ionann aon íocaíocht a rinneadh faoi na scéimeanna agus caiteachas neamh-incháilithe.
- 16.16** Chuir na Coimisinéirí loncaim tús le hathbhreithniú tréimhsiúil a dhéanamh ar shealbhóirí TCC ar bhonn leanúnach ó mhí na Bealtaine 2022 i leith. Beidh deireadh leis an bpróiseas athbhreithnithe ar gach sealbhóir TCC faoi dheireadh mhí Mheán Fómhair 2022.
- 16.17** Níor thug na Coimisinéirí loncaim faoi athbhreithniú iardhearcadh chun a shainaitint cén dáta ar ar éirigh sealbhóirí TCC neamhchomhlíontach maidir lena dtuairisceán cánach agus óna bhféadfaí a TCC a chur ar ceal. Dúirt na Coimisinéirí loncaim nach raibh aon bhonn dlíthiúil lena féidir méid na n-íocaíochtaí SFPF agus STSC a rinneadh le héilitheoirí ar cuireadh a TCC ar ceal a mheas. Níor phróséáil na Coimisinéirí loncaim aon íocaíocht faoi na scéimeanna sin a luaithe agus a cuireadh a n-imréiteach cánach ar ceal.

Tuairimí an Oifigigh Cuntasaíochta

- 16.18** I dtús phaindéim COVID-19 i mí an Mhárta 2020, rinne na Coimisinéirí loncaim roinnt cinntí beartais tábhachtacha ar mhaithe le cabhrú le gnólachtaí déileáil le deacrachtaí sreafa airgid agus trádála nach bhfacthas riamh cheana agus a d'eascair as na srianta sláinte poiblí a tugadh isteach ag an am. Ceann amháin de na beartais sin ba ea ligean do ghnólachtaí a bhí cáin-chomhlíontach a stádas imréitigh cánach a choimeád. Bhí an cinneadh sin ag teacht le treoir agus beartas foriomlán an Rialtais ag an am chun an tacaíocht ab fhearr ab fhéidir a chur ar fáil do ghnólachtaí le linn dóibh aghaidh a thabhairt ar dhúshlán roimh an tír agus roimh fhormhór na ngnólachtaí, dúshlán nach bhfacthas a leithéid riamh. Bhí sé sin ar cheann de na cinntí riaracháin beartais a rinneadh i dtaca le bailiú fiach, ús agus forfheidhmiú. Ag an am céanna, agus ní ba dhéanaí in 2020 agus 2021, thug an Rialtas roinnt scéimeanna tacaíochta COVID-19 isteach chomh maith le reachtaíocht a rith dóibh, scéimeanna a rinne na Coimisinéirí loncaim iad a reáchtáil — an SFSP, an scéim trádastórála fiachais, an STSC, an SFPF, agus an STAG — chun cur ar chumas cáiníocóirí leas a bhaint as tacaí airgeadais ríthábhachtacha i gcaitheamh na paindéime, agus an baol maidir le dúnadh gnólachtaí agus cailliúint fostaíochta a mhaolú ar an gcaoi sin.

- 16.19** Tá sé tábhachtach a thabhairt faoi deara nach cur ar ceal imréitigh cánach a bhí i gceist leis an rud a cuireadh i gcrích ach b'amhlaidh gur cuireadh síneadh leis an stádas imréitigh cánach a bhí i réim ar dháta faoi leith, is é sin mí an Mhárta 2020. Tá sé tábhachtach freisin a thuiscint maidir leis an scéim trádstórála fiachais a tugadh isteach ar bhonn riaracháin i mí na Bealtaine 2020 agus ar ritheadh reachtaíocht ina leith ina dhiaidh sin, go ndearnadh foráil shonrach do chánacha reatha áirithe a bheith gan íoc de réir mar a tháinig siad chun cinn agus go ndéanfaí na fiacha sin a chur i leataobh sa trádstóras saor ó ús ar dtús. Ní raibh i gcoinneáil stádais imréitigh cánach mar sin ach cur chuige pragmatach a bhí simplí ó thaobh riaracháin de agus a bhí ag teacht go hiomlán le forálacha na scéime trádstórála fiachais, a raibh sé mar aidhm aici tacú le gnólachtaí le linn na paindéime nuair a bhí gnólachtaí faoi réir srianta agus ag iarraidh déileáil le cúinsí trádála fiordheacra.
- 16.20** Mar achoimre, bhí na scéimeanna tacaíochta agus fóirdheontais iníoctha le gnólachtaí incháilithe a raibh TCC acu faoi fhorálacha na reachtaíochta ábhartha, is é sin, an tAcht um Bearta Éigeandála ar Mhaithe le Leas an Phobail (Covid-19), 2020, i dtaca leis an SFPF agus an tAcht Airgeadais, 2020, i dtaca leis an STSC. Níor íoc na Coimisinéirí Ioncaim fóirdheontas nó tacaíocht le haon ghnólacht nach raibh TCC aige.

Conclúidí

- 16.21** Chuir na Coimisinéirí Ioncaim stop sealadach lena rialú seabhunaithe ar sheiceálacha uathoibríthe gach sé mhí ar stádas imréitigh cánach gnólachtaí i mí an Mhárta 2020, mar aitheantas do na deacrachtaí trádála tromchúiseacha a d'eascair as srianta bainteach le Covid-19.
- 16.22** Nuair a tugadh an SFPF agus an STSC isteach i Meán Fómhair 2020 agus i nDeireadh Fómhair 2020 faoi seach, bhí ceanglas ann go gcaithfeadh éilitheoirí imréiteach cánach a shealbhú agus a choimeád. De bharr an scéim trádstórála fiachais a thabhairt isteach le linn phaindéim Covid-19, bhí sé i bhfad níos éasca a bheith cáin-chomhlíontach ná mar a bhí sé roimhe sin. D'fhéadfadh cáiníocóirí a bhain leas as trádstóráil fiachais a bheith comhlíontach ó thaobh cánach de trína dtuairisceáin chánach a chomhdú in am gan aon dualgas láithreach a bheith orthu aon dliteanas cánach a bhaineann leis na tuairisceáin a íoc.
- 16.23** I bhFeabhra 2021 agus Iúil 2021, thug na Coimisinéirí Ioncaim faoi dhá fheachtas spriocdhíríte a dhírigh ar fhaighteoirí an STSC agus an SFPF le héilitheoirí a shainaithint agus plé a dhéanamh leo a bhfuil deacrachtaí acu a dtuairisceán cánach a chomhdú. I gcás gur shainaithin na Coimisinéirí Ioncaim go raibh deacracht ann maidir le bheith neamhchomhlíontach, chuir siad síneadh le staonadh ar feadh tréimhse nach beag chun deis a thabhairt do na héilitheoirí na tuairisceáin a bhí de dhíth a chomhdú. Maidir le héilitheoirí ar theip orthu éirí comhlíontach faoi dheireadh na tréimhse staonta, cuireadh a n-éileamh ar ceal. Is deimhin leis na Coimisinéirí Ioncaim nach ndearnadh aon íocaíochtaí faoin dá scéim le gnólachtaí ar cuireadh a stádas imréitigh cánach ar ceal de bhun na bhfeachtas sin agus nach ndearnadh aon íocaíochtaí neamh-incháilithe dá bharr.
- 16.24** Tar éis do na Coimisinéirí Ioncaim dul i mbun plé leis na héilitheoirí nach raibh a dtuairisceáin chánach suas chun dáta, bhí líon nach beag éilitheoirí ann fós a raibh a n-imréiteach cánach ar ceal. Ar an mbonn sin, tá sé ina ábhar imní dom go bhfuil líon nach beag d'éilitheoirí an SFPF agus an STSC fós ag fáil tacaíocht airgeadais faoi na scéimeanna agus gan a dtuairisceáin chánach a bheith suas chun dáta. Dá gcuirfidís isteach mar éilitheoirí nua faoi na cúinsí sin, ní ghlacfaí isteach sna scéimeanna iad, agus ní bhfaighidís na híocaíochtaí a fuair siad.

